

واکاوی الزامات و راهکارهای نهاد مدرسه در راستای دستیابی

به تدابیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

غلامرضا جمشیدیها^۱، سیده فاطمه نعمتی^۲، عباس سیاح طاهری^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۰

چکیده:

دستیابی به اهداف متعالی الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نیازمند شناخت راهکارهای دستیابی به تدابیر در سازمان‌ها و نهادهای کشور است. پژوهش حاضر با هدف یافتن الزامات و راهکارهای مناسب نهاد مدرسه برای انطباق با تدابیر از منظر جامعه‌شناسی انجام شده است. با استفاده از روش کیفی، ۴۵ نفر از معلمان با سابقه مدارس دولتی مورد مصاحبه عمیق قرار گرفتند. ابتدا تدابیر مرتبط با نهاد مدرسه نشانه‌گذاری و سپس الزامات اساسی و راهکارهای دستیابی به آنها بر اساس نیازمندی‌های موجود استخراج شده است. استخدام و آموزش مداوم معلمان با انگیزه و معتقد به آرمان‌های جمهوری اسلامی ایران، توجه به محتوای ارائه شده در مدارس (اعم از رسمی و غیررسمی)، بازنگری فعالیت‌های پرورشی از جمله مهم‌ترین نتایج در بخش الزامات اساسی و اضافه شدن کتاب قانون اساسی به دروس رسمی، بازطراحی کتب دینی دوره متوسطه بر اساس شبهات رایج، بازطراحی مسابقات بر اساس نیازهای پایه‌های تحصیلی، تقویت روحیه مشارکت سیاسی از طریق مسابقات، اضافه شدن متناسب نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه در کتب تمام پایه‌های دوره متوسطه اول و دوم از جمله مهم‌ترین راهکارهای جزئی است.

واژگان اصلی: مدرسه، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، معلم، کتب درسی، فعالیت پرورشی، جامعه‌پذیری

۱. استاد جامعه‌شناسی دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی نظری فرهنگی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول) s_f_nemati@ut.ac.ir

۳. کارشناسی ارشد مطالعات فرهنگی و رسانه، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۱- مقدمه و بیان مسئله

مهرماه سال ۱۳۹۷ رهبر معظم انقلاب در ابلاغیه‌ای دستگاه‌ها، مراکز علمی، نخبگان و صاحب‌نظران را به بررسی عمیق ابعاد مختلف سند پایه الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و ارائه‌ی نظرات مشورتی جهت تکمیل و ارتقای این سند بالادستی فراخواندند. در این سند مهم‌مبانی و آرمان‌های پیشرفت تدوین و افق مطلوب کشور را در پنج دهه‌ی آینده ترسیم و تدابیر مؤثر برای نیل به آن را طراحی شده است. توجه به مبانی جامعه‌شناختی سند از جمله ساخت‌یافتگی جامعه مبتنی بر فرهنگ، شکل‌گیری تغییرات اجتماعی تحت‌تأثیر عوامل فرهنگی، جمعیتی و انسانی، جغرافیایی، سیاسی، اقتصادی، دانشی و فناورانه و جهت‌گیری تاریخ به سوی آینده‌ای پیشرفته در تمام ابعاد مادی و معنوی با حاکمیت ایمان و تقوا و رهبری امام معصوم (ع) در کنار توجه به نیازها و شکوفایی استعدادهای انسان در بستر تعامل و مشارکت جمعی نشان می‌دهد که نهادهایی که وظیفه جامعه‌پذیری دینی-ملی را برعهده دارند، مهم‌ترین بازوی اجرایی سند خواهند بود. از جمله آنها آموزش و پرورش و نهاد مدرسه است که پس از خانواده مهم‌ترین نهاد تأثیرگذار بر فرد در طول دوران رشد و شکل‌گیری باورها، ارزش‌ها و آرمان‌ها بوده و آینده انسان را شکل می‌دهد که نقش اساسی در هدایت، تربیت و کنترل افراد جامعه و کارکردهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی دارد و تنها هدف و کار آن آموزش و درس خواندن دانش‌آموزان نیست. تقویت بنیه علمی و تربیتی کشور، انتقال فرهنگی به آیندگان و حفظ میراث گذشتگان، تقویت اراده ملی، ایجاد بینش سیاسی صحیح، برقراری روابط اجتماعی، تقویت پایه‌های اقتصادی، همکاری و همیاری، نظم، رقابت سالم، هویت‌یابی، فراگیری اصول اخلاقی از کارکردهای دیگر مدرسه است. از طرفی باید گفت مهم‌ترین و اصلی‌ترین رسالت مدرسه پرورش انسان آتیه‌ساز است، در واقع مدرسه کارخانه انسان‌سازی و فرهنگ‌سازی است محصول و ثمره مدرسه دانش‌آموزانی هستند که سرمایه‌گذاری اصلی و اولیه باید بر روی آنان متمرکز شود (پودینه و دیگران، ۱۳۹۷)

در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نیز مسئله هویت مورد توجه قرار گرفته است. مدرسه در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴، زمینه‌ساز تکوین و تعالی پیوسته هویت دانش‌آموزان بر اساس نظام اسلامی است؛ زمینه‌سازی کسب شایستگی‌های پایه با تأکید بر خصوصیات مشترک اسلامی ایرانی و انقلابی، در راستای تکوین و تعالی پیوسته هویت دانش‌آموزان در ابعاد فردی، خانوادگی و اجتماعی، تکوین و تعالی جنبه‌های انسانی هویت دانش‌آموزان برای تقویت روابط حق‌محور،

عدالت‌گستر و مهرورزانه با همه انسان‌ها در سراسر جهان، توجه بیشتر به تفاوت‌های فردی به ویژه هویت جنسیتی دانش‌آموزان و تفاوت‌های شهری و روستایی (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰ به نقل از محمد پویا و دیگران، ۱۳۹۴).

الگوی اهداف نظام تربیتی- آموزشی ایران شامل: خدا محوری در نظام آموزش، عدالت تربیتی، مبانی ایرانی به عنوان معیار ارزش‌گذاری، تعلیم و تربیت پژوهش محور، ارزش‌گذاری به خانواده (زن و مردی که با عقد ازدواج صاحب فرزند شده‌اند) می‌باشد؛ در این الگو مفهوم بنیادین خدامحوری در نظام تربیتی و آموزشی است که با استمداد به مبانی اعتقادی عدالت تربیتی را در سیستم تربیتی و آموزشی به همراه دارد. (سلگی و کریمی، ۱۳۹۹).

گسترده‌ی دامنه اثر مدرسه بالاخص در ساخت انسان مورد پذیرش جامعه در کنار رویکرد حاکمیت برای رسیدن جامعه به اهداف متعالی الگو، این مسئله را مورد توجه قرار می‌دهد که نمی‌توان بدون توجه به منشاء اثر مدرسه بر نسل آینده، به تحقق الگو چندان نمی‌توان امید داشت. یافتن راهکارهای مناسب درون ساختاری یک ضرورت اجتناب ناپذیر برای تحول است که اگرچه در سند تحول بنیادین مورد توجه قرار گرفته است، اما راهکارهای قابل اجرای آن چندان تبیین نشده است. از آنجا که مدرسه بخش مهمی از زندگی انسان را چه از وجه جامعه‌پذیر ساختن و چه از وجه ساخت ابعاد هویتی شکل می‌دهد، برنامه‌ریزی برای رسیدن به اهداف الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نیازمند نهادینه سازی تدابیر از طریق مدرسه خواهد بود. پژوهش حاضر به دنبال این است که دریابد کدامیک از تدابیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بر نهاد مدرسه تأثیرگذار است و الزامات و راهکارهای مورد نیاز برای دستیابی به تدابیر مرتبط با این نهاد شامل چه مواردی است.

۲- اهداف و سؤالات پژوهش

ساختار الگوی اسلامی پیشرفت به عنوان مقصد رشد همه جانبه ی جامعه ایران، برای رسیدن به مرحله عمل نیازمند مطالعات گسترده در نهادها و سازمان‌های مؤثر در جامعه خواهد بود. این پژوهش با این رویکرد، می‌کوشد تا با جمع آوری دیدگاه معلمان با سابقه به عنوان خبرگان حوزه تعلیم و تربیت، الزامات مورد نیاز نهاد مدرسه را برای رسیدن به تدابیر الگو به شکلی منسجم و مناسب جمع آوری نماید. از این رو پرسش‌های پژوهش به این صورت طراحی شدند:

کدامیک از تدابیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت بر نهاد مدرسه تأثیرگذار است یا می‌تواند از

سوی مدرسه مورد توجه قرار گیرد؟

• آیا این تدابیر را می‌توان بر اساس رویکرد جامعه شناختی دسته‌بندی کرد؟

چه الزاماتی بصورت کلی متناسب با این تدابیر باید لحاظ گردد؟

متناسب با الزامات، چه راهکارهای قابل اجرایی را برای بهبود نهاد مدرسه می‌توان در پیش گرفت؟

۳- پیشینه پژوهش

از زمان اعلام فراخوان نقد سند الگو، تاکنون جلسات متعددی در این زمینه برگزار و مطالبی منتشر شده است که برخی به صورت عام و برخی متکی بر دانشی خاص به نقد الگو پرداخته اند (طالبکی، ۱۳۹۹:۳۷۶). اما پژوهشی با موضوع مدرسه و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت صورت نگرفته است. در دوره گذشته یک مقاله مرتبط با مسئله آموزش و پرورش ارائه شده بود.

علی اکبر موسوی موحدی در مقاله ای با عنوان «ارکان پرورش انسان از کودکی تا پیری»^۱ به این مسئله می‌پردازد که انسان در دوران‌های سنی از کودکی تا پیری نیاز به مراکز تربیت و پرورش دارد که ارکان آن متشکل از خانواده اصیل، مدرسه دانش مدار، دانشگاه عالم پرور و دانش بنیان، فرهنگستان حکمت بنیان و جامعه فرهنگی می‌باشد. شأن، موقعیت و احترام اجتماعی مربیان، معلمان، استادان جایگاه و محور اول اهمیت برای تربیت و پرورش انسان است. بنابراین در قدم اول شایسته است آموزگاران علم و معنی را شناسایی و یا تربیت کرد تا زیرساخت ارکان فوق ساخته شود. لزوم اصلاح دیدگاه مسئولان ذیربط برای برنامه‌ریزی یکپارچه آموزش و پرورش از کودکی تا پیری، سرمایه‌گذاری خاص با همت عالی دولت و ملت برای پشتیبانی از علم و مراکز واقعی دانش محور، ساخت آزمایشگاه‌های ابزار دقیق برای آزمایش و محاسبه، ارتقاء منزلت اجتماعی و اقتصادی مربیان، معلمان، استادان، پیوند شبکه رسمی که نظام آموزش و پرورش است با شبکه غیررسمی برای پرورش اندیشه و ضمیر معنوی انسان با استفاده از تجربه‌های گذشته در کشور و سایر کشورها راهکارهای پیشنهادی وی است.

^۱ <http://10.c.olgou.ir/data/cnf1609829048/uploads/chekilde.conf10.pdf>

علاوه بر این مقاله، پس از ابلاغ سند تحول آموزش و پرورش، مسئله تحول در این نهاد رسمی مورد توجه پژوهش‌های مختلف قرار گرفته است:

حمیدرضا حاجی بابایی (۱۳۹۱) در مقاله‌ای به عنوان «ویژگی‌های مدرسه‌ای که دوست دارم با توجه به سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش» مدل مفهومی از مدرسه با شاخص‌ها و مؤلفه‌هایی مبتنی بر نقشه جامع علمی کشور و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را ارائه می‌کند. ارکان اصلی این مدرسه؛ مدیر، معلم، دانش آموز و برنامه آموزشی و درسی است و مؤلفه‌های اصلی آن مدیریت و رهبری توانمند و آگاه، برنامه‌های درسی مناسب، فضای بانشاط، نیروی انسانی توانمند، تجهیزات و فناوری کافی و مناسب است که در تداوم فعالیت آن نقش اساسی دارند. این مدرسه زمینه ساز تحقق مراتب حیات طیبه در دانش آموزان و کانون عرضه خدمات و فرصت‌های تعلیم و تربیت به فراگیران بوده، تکوین و تعالی پیوسته هویت آنان بر اساس نظام معیار اسلامی را ضمانت می‌نماید. چنین مدرسه‌ای باید بتواند مکانی مناسب برای تربیت انسانی مؤمن و متخلق به اخلاق اسلامی فراهم نماید و زمینه‌ساز تحقق همه جانبه‌ی عدالت تربیتی در کشور، ارتقاء دهنده بهره‌وری منابع در مدارس، افزایش دهنده مشارکت جامعه در رشد و تعالی تعلیم و تربیت مدرسه و یاری کننده کشور در دستیابی به رتبه نخست تربیت در منطقه و جهان اسلام بر اساس چشم انداز ۲۰ ساله باشد

مهدی نوید ادهم (۱۳۹۱) در مقاله‌ای با عنوان «الزامات مدیریتی تحول بنیادین در آموزش و پرورش» درصدد است تا با بررسی الزامات مدیریتی تحول بنیادین، مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهای حاکم بر فرایند برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت و رهبری، نظارت و کنترل تحول آموزش و پرورش را واکاوی و احصاء نماید تا التزام به این مجموعه، امکان دستیابی به اهداف تحولی را تسریع و تسهیل نماید و با صرف حداقل هزینه و کسب حداکثر بهره‌وری بتوان اثربخشی و کارآمدی حرکت تحولی را ارتقاء بخشد.

اما نکته حائز اهمیت در پژوهش‌های مرتبط با تحول در آموزش و پرورش این است که پژوهش‌هایی از نوع کیفی، در مرحله راهکارهای کلی و ترسیم دورنما از وضعیت مطلوب باقی مانده‌اند و برخی مقالات از نوع کمی نیز تنها به بررسی ارتباط برخی عوامل درونی و بیرونی آموزش و پرورش بسنده کرده‌اند. اگرچه تعدد پژوهش‌ها در حوزه آموزش و پرورش نشان می‌دهد که مسئله تعلیم و تربیت مورد توجه بوده، اما به دلیل پراکندگی مطالعات، عدم تجمیع

مناسب پژوهش‌های صورت گرفته و عدم ساختار هماهنگ جهت بهبود نتایج پژوهش‌ها سبب شده تا علی‌رغم حجم گسترده، نتایج قابل استفاده اندک باشد و در موضوع مدرسه، عملاً ساختار، ویژگی‌ها و هندسه دقیق مدرسه تراز انقلاب بصورت جزئی و دقیق ترسیم نشده و به دلیل عدم برنامه‌ریزی برای تحول مدارس، هرگونه تصویرسازی مفهومی از آینده مدرسه بی‌نتیجه مانده است. لذا به نظر می‌رسد راهکارهای جزئی و دقیق برآمده از نظرات کارشناسان مرتبط با مدرسه نیاز اصلی مسیر تحول باشد. این پژوهش با یافتن راهکارهای جزئی دستیابی به مدرسه‌ای در تراز انقلاب اسلامی بر اساس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در پی آن است تا با نگاهی منسجم مجموعه تدابیر مناسبی را طراحی نماید.

۴- ملاحظات مفهومی و نظری پژوهش

نگاه به کارکرد مدرسه، از منظر جامعه‌شناختی شامل دو رویکرد است که رویکرد نخست مدرسه را دارای وظیفه جامعه‌پذیر ساختن نسل‌ها می‌داند و رویکرد دوم، مدرسه را دستگامی برای سرکوب افراد تلقی می‌کند که ساختار قدرت با بهره‌گیری از آن فرد مورد نظر خود را می‌سازد. رویکرد نظری این پژوهش، بر مبنای نگاه دورکیم به مدرسه شکل گرفته که مدرسه را دارای وظیفه در برابر جامعه می‌داند. به منظور روشن شدن بحث، آرای این اندیشمند به طور خلاصه مرور می‌گردد.

امیل دورکیم، فرایند جامعه‌پذیری را آشنایی افراد با عقاید، ارزش‌ها، هنجارها و ویژگی‌های زندگی اجتماعی می‌داند که به طور عمده اراده و انتخاب در آن تأثیری ندارد. به نظر او، فرایند جامعه‌پذیری در دو نوع جامعه سنتی و مدرن متفاوت و براساس ویژگی‌های خاص هر جامعه صورت می‌گیرد. بر این اساس، فرایند جامعه‌پذیری هم با اراده و انتخاب و هم اجبار اجتماعی همراه است. به اعتقاد دورکیم، نقش آموزش و پرورش، وارد کردن و جا دادن فرد در نظام اجتماعی است. کارکرد آموزش و پرورش حفظ ثبات در جامعه و اجتماعی کردن است. هر جامعه‌ای برای تداوم حیات، نیاز به درجه‌ای از مشابهت افکار، ارزش‌ها و هنجارها در میان اعضای خود دارد. به زعم دورکیم، تمام آموزش و پرورش در تعلیم و تربیت اخلاقی خلاصه می‌شود (شارع پور، ۱۳۸۸: ۲۱-۲۳ به نقل از قادر زاده، ۱۳۹۳). نظام آموزش و پرورش با درونی کردن ارزش‌ها و هنجارهای نظام و اشاعه آنها در تک‌تک افراد از جمله مهم‌ترین وظایف تکالیف خود را انجام می‌دهد که هر نوع اختلالی در انجام آن می‌تواند نتایج ناخوشایندی در پی داشته باشد

(قادرزاده، ۱۳۹۳: ۸۲؛ صفری و مولائی، ۱۳۹۵، بابایی و دیگران، ۱۳۹۸).

مطابق نگاه دورکیم، مدرسه در تمام ابعاد آن وظیفه جامعه پذیرساختن افراد جامعه را انجام می‌دهد. اما باید توجه کرد که نهاد مدرسه تنها بخش‌های رسمی آن نیست. آموزش در مدارس، فرایندی رسمی است. برنامه معینی وجود دارد که باید از دروس فرا گرفته شوند. در کنار برنامه آموزشی رسمی، چیزی وجود دارد که بعضی جامعه شناسان آن را برنامه آموزشی پنهان نامیده‌اند که برای توصیف سیستم غیررسمی مدرسه به کار می‌رود و می‌تواند نسبت به برنامه رسمی یا اجرایی یادگیری کودکان را مشروط می‌کند. با وجود دشواری موجود در مشخص ساختن اهمیت نسبی سهم برنامه‌های درسی آشکار (رسمی) و غیرآشکار (پنهان) در فرایند جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری، برنامه درسی پنهان و ابعاد آن (تعاملات دانش آموزان با اولیای مدرسه، آموخته‌های دانش آموزان از یکدیگر و فضا و جو مدرسه)، اثرگذاری و ماندگاری بیشتری از برنامه درسی آشکار و رسمی دارد و در رقابت با آن می‌تواند نگرش، باور و رفتار مخاطبان خود را تحت تأثیر قرار دهد (مایلز و آندریون، ۲۰۰۱؛ فیزروی، ۲۰۰۷؛ چای کینگ، ۲۰۰۸ و داگانی، ۲۰۰۹ به نقل از بیان فر و همکاران، ۷۳: ۱۳۹۰ و قادرزاده، ۱۳۹۳). برنامه درسی پنهان شامل سه بعد اصلی است: ۱ - مجموعه ارتباطات، تعاملات و برخوردهایی که شرکت کنندگان در برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف با یکدیگر دارند. ۲ - مجموعه ارتباطات، تعاملات و برخوردهایی که شرکت کنندگان در برنامه‌ها با مسئولان و اولیای امر دارند. ۳ - فضا و جو کلی حاکم بر محیط تربیتی (سیلور و الکساندر و لوئیس، ۴۵۱: ۱۳۷۶؛ نظری و صالحی، ۱۳۹۷: ۹۰؛ قادرزاده، ۱۳۹۳). عوامل بسیاری مانند صلاحیت حرفه‌ای معلمان، هدایت دانش‌آموزان، دسترسی به منابع تدریس بالخاص با رویکرد ایجاد انگیزه، تعامل و مشارکت، حمایت، رشد، کاربردی کردن سرفصل‌ها، برنامه‌ریزی درسی و طرح درس مناسب، تأثیرگذاری بر سیاست‌ها، قوانین و آیین نامه‌ها در جهت حمایت از فرهنگسازی و جانشین‌پروری (واحدجوان و تقی زاده، ۱۴۰۱) و یادگیری، تسهیلات فیزیکی و شناخت خود دانش‌آموزان و دیگر توانایی‌ها و زمینه اقتصادی - اجتماعی بر جامعه‌پذیری و هویت‌یابی دانش‌آموزان اثر می‌گذارد و لذا می‌توان گفت که مدرسه جامعه کوچکی است که فضای اجتماعی مبتنی بر تعامل را بوجود می‌آورد و نگرش‌هایی که مدارس به صورت پنهان و به صورت رسمی به اعضا منتقل می‌کنند، در میزان انگیزش آنها مؤثر است و شکل‌گیری انگیزه، تعهد، تلاش و تمرکز در مدارس به فرهنگ مدرسه وابسته است و در بستر آن صورت می‌گیرد

(کاظمی و دیگران، ۱۳۹۸: ۶۳؛ قادر زاده، ۱۳۹۳).

آنچه مشخص است این که نهاد مدرسه ساختاری فراتر از ابعاد عینی آن به شمار می‌رود و هر جزء آن می‌تواند تأثیر بسزایی در شکل دهی دانش آموزان داشته باشد. لذا علاوه بر بخش‌های عینی مدرسه مانند معلمان، کتب درسی، مدیر، کارکنان اداری، و ساختمان مدرسه، مجموع تعاریف برنامه درسی پنهان و فرهنگ مدرسه در این پژوهش مد نظر قرار گرفته تا تمام ابعاد پیدا و پنهان مدرسه در راستای رسیدن به تدابیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت واکاوی گردد.

۵- روش تحقیق

پیرامون موضوع مدرسه و الگو تاکنون پژوهشی انجام نشده و از این رو عملاً مسیر این پژوهش اکتشافی و نیازمند استفاده از روش‌های کیفی است تا بتوان به چشم انداز مناسبی از موضوع مد نظر رسید. از این رو در پژوهش حاضر، ابزار مصاحبه نیمه ساختار یافته در جهت جمع‌آوری نظر کارشناسان بکار گرفته شد (ایمان، ۱۳۹۷).

مهم‌ترین مسئله در یافتن کارشناسان توجه به این جنبه بود که «معلمان با سابقه» بهترین جامعه آماری برای دستیابی به نیازمندی‌های نهاد مدرسه در راستای تدابیر الگو خواهد بود، چرا که این افراد طی سال‌ها فعالیت، با وزارت آموزش و پرورش، کادر مناطق و مدارس، دانش آموزان، خانواده‌ها و کتب درسی به خوبی آشنا بوده و می‌توانند حاصل تجربیات خود را ارائه نمایند. در خصوص انتخاب معلمان، موارد زیر لحاظ شده است:

حداقل سابقه تدریس ۱۵ سال
تدریس در مدارس دولتی
استخدام رسمی آموزش و پرورش

عدم انتخاب افراد با تخصص درسی مشترک بیش از ۲ نفر

انتخاب معلمان از مناطق مختلف شهر تهران بوده و تنوع تدریس آنها شامل مدارس نظری، هنرستان و فنی حرفه ای است. از آنجا که جامعه مورد نظر گسترده بود، نمونه‌ها از طریق معرفی و به شکل هدفمند انتخاب شدند و نهایتاً پس از اشیاع نظری، مصاحبه‌ها متوقف گردید. مجموعه ۴۵ مصاحبه با زمان متوسط ۳ ساعت انجام شد. تحلیل داده‌های خام با استفاده از فرایند تحلیل محتوا و روش شناسه گذاری صورت گرفته و به جهت صحت اعتبار سنجی، نتایج مقوله‌بندی‌ها به مصاحبه

شوندگان ارجاع و پس از تأیید آنها جمع بندی شد. مسیر انجام پژوهش بصورت زیر است:

- ارائه تدابیر الگو به معلمان منتخب،
- جمع‌آوری تدابیر مرتبط با مدرسه،
- همفکری با معلمان برای جمع‌بندی تدابیر منتخب و یافتن عنوان کلی برای آنها مطابق با مفاهیم جامعه شناسی،
- ارائه جمع بندی فوق به معلمان و دریافت الزامات پیشنهادی برای نهاد مدرسه،
- جمع‌بندی الزامات و ارائه مجدد به معلمان برای دریافت راهکارهای جزئی و قابل اجرا و
- جمع بندی الزامات و راهکارها و ارائه به معلمان جهت دریافت تایید

۶- یافته‌های پژوهش

مطابق پرسش نخست، از معلمان خواسته شد تا از میان ۵۶ تدبیر ارائه شده در پیش نویس سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت مشخص کنند کدامیک از تدابیر بطور مستقیم یا غیرمستقیم با نهاد مدرسه مرتبط می‌شود. تدابیر منتخب به شرح زیر است:

جدول ۱. تدابیر مرتبط با نهاد مدرسه

۱	تبیین و ترویج اسلام ناب محمدی (ص) متناسب با مقتضیات روز
۲	تقویت و تعمیق فرهنگ توحیدی و معادباور و ایمان به غیب
۳	بسط فرهنگ قرآنی و تعمیق معرفت و تداوم محبت اهل بیت (ع) از طریق زنده نگه‌داشتن فرهنگ عاشورا و انتظار بدون انحراف و بدعت
۴	ترویج آموزه‌های اخلاق اسلامی و هنجارهای مدنی و تبلیغ عملی دین
۵	شناساندن علمی و واقع‌بینانه ارزش‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی
۶	گسترش تعلیم و تربیت وحیانی، عقلانی و علمی
۷	تربیت نیروی انسانی توانمند، خلاق، مسئولیت‌پذیر و دارای روحیه مشارکت جمعی با تأکید بر فرهنگ جهادی و محکم‌کاری
۸	ارتقای موقعیت شغلی، کرامت و منزلت اقشار علمی و فرهنگی به‌ویژه معلمان و استادان
۹	تقویت و گسترش تولید علمی اصیل، بومی و مفید در رشته‌های علوم انسانی با بهره‌گیری از مبانی و منابع اسلامی و دستاوردهای بشری
۱۰	ارزش‌گذاری معلومات و مهارت‌های غیررسمی روزآمد و کارآمد، ارتقای دانش‌های مهارتی و تنوع‌بخشی به شیوه‌های مهارت‌افزایی
۱۱	پی‌ریزی و گسترش نهضت کسب و کار هنرهای نمایشی و کاربردهای فضای مجازی با استفاده از میراث

	فرهنگی و ادبی ایرانی اسلامی و قابلیت‌های ملی و محلی مطابق تقاضا و پسند مخاطب منطقه‌ای و جهانی
۱۲	اعتلای منزلت و حقوق زنان و ارتقای جایگاه اجتماعی و فرصت‌های عادلانه آنان و تأکید بر نقش مقدس مادری
۱۳	طراحی و اجرای راه‌های پیشگیری از جرم و افزایش آگاهی و اخلاق اجتماعی و تقوای عمومی
۱۴	گسترش فهم عمیق و تحکیم نظریه مردم‌سالاری دینی مبتنی بر ولایت فقیه
۱۵	حفظ و تقویت مردم‌سالاری دینی، مشارکت مردمی، عدالت و ثبات سیاسی
۱۶	تقویت فضای آزاداندیشی به‌منظور ارزیابی و نقد علمی سیاست‌ها و عملکردهای گذشته و حال برای تصحیح مستمر آن و حفظ مسیر انقلاب اسلامی
۱۷	ارتقای نظارت رسمی، مردمی و رسانه‌ای بر ارکان و اجرای نظام و پیشگیری از تداخل منافع شخصیت حقیقی و حقوقی مسئولان و کارکنان حکومت و برخورد بدون تبعیض با مفسدان به‌ویژه در سطوح مدیریتی
۱۸	اجرای کامل ضمانت‌های پیش‌بینی شده در قانون اساسی در حوزه آزادی‌های فردی و اجتماعی و آموزش و ترویج حقوق و تکالیف شهروندی و تقویت احساس آزادی در آحاد جامعه

سپس بر اساس پرسش دوم، تدابیر منتخب بر حسب قربابت موضوعی با نظر معلمان جمع بندی و عنوانی با استفاده از مفاهیم جامعه شناسی انتخاب شد:

جامعه‌پذیری دینی و فرهنگی: استمرار و بقای هر جامعه‌ای، از جمله جامعه دینی، بسته به آن است که اعضای آن مجموعه باورها، ارزش‌ها، رفتارها و گرایش‌های موجود در آن را درونی کرده و به نسل‌های جدید انتقال دهند، چه از دیدگاه دینداران واقعی، وظایف دینی زمانی به انجام غایی خویش می‌رسد که آنان بتوانند آموزه‌های دینی را نه تنها در میان نسل خودشان، بلکه از نسل خویش به نسلی که در پی آنها می‌آیند، نیز منتقل نموده باشند (حیدری، ۱۳۹۲: ۱۲). مدرسه به عنوان دومین نهاد تأثیرگذار بر ارزش‌ها و هنجارهای افراد، نقش الگوسازی و تثبیتی قابل توجهی در یادگیری‌های دانش آموزان ایفا می‌کند؛ بنابراین، در جامعه‌پذیری دینی اهمیت بسزایی می‌یابد (شاه آبادی و دیگران، ۱۳۹۹: ۹۵). علاوه بر آن، باید توجه داشت که شکل‌گیری هویت دینی نقش مهمی در پذیرش ارزش‌های جامعه دارد و مدرسه چنانچه نتواند در این امر موفق عمل کند، عملاً فرد را با بحران ادغام اجتماعی مواجه خواهد کرد.

جدول ۲. تدابیر مرتبط با جامعه‌پذیری دینی و فرهنگی

تبین و ترویج اسلام ناب محمدی (ص) متناسب با مقتضیات روز	جامعه‌پذیری دینی و فرهنگی
تقویت و تعمیق فرهنگ توحیدی و معادباور و ایمان به غیب	
بسط فرهنگ قرآنی و تعمیق معرفت و تداوم محبت اهل‌بیت (ع) از طریق زنده نگه داشتن فرهنگ عاشورا و انتظار بدون انحراف و بدعت	

ترویج آموزه‌های اخلاق اسلامی و هنجارهای مدنی و تبلیغ عملی دین	
شناساندن علمی و واقع‌بینانه ارزش‌ها و دستاوردهای انقلاب اسلامی	

نهادینه‌سازی ارزش علم و عالم (جامعه‌پذیری علمی): مدرسه نخستین مواجهه انسان به عنصری به نام علم را شکل می‌دهد، از این رو انتقال ارزش‌ها و هنجارهای علمی از جمله وظایف انکار ناپذیر مدرسه است. از این رو کسب دانش، عنصری ضروری از فرایند جامعه‌پذیری محسوب می‌شود. پذیرش ارزش علم در وهله نخست سبب می‌شود تا افراد برنامه درسی رسمی مدرسه را با جدیت دنبال کنند و در ثانی، با شناخت علایق خود در آینده نیز مسیر علمی صحیح را برای پیشرفت و تبدیل شدن به نیروی انسانی مناسب دنبال نمایند.

جدول ۳. تدابیر مرتبط با جامعه‌پذیری علمی

گسترش تعلیم و تربیت وحیانی، عقلانی و علمی	نهادینه‌سازی ارزش علم و عالم (جامعه‌پذیری علمی)
ارتقای موقعیت شغلی، کرامت و منزلت اقشار علمی و فرهنگی به‌ویژه معلمان و استادان	
تقویت و گسترش تولید علمی اصیل، بومی و مفید در رشته‌های علوم انسانی با بهره‌گیری از مبانی و منابع اسلامی و دستاوردهای بشری	

تقویت سرمایه انسانی: آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین نهادهایی است که در شکل‌گیری، پرورش نیروی انسانی و انتقال سرمایه اجتماعی در یک جامعه نقش بسزایی دارد؛ زیرا فرآیند جامعه‌پذیری هر فردی در سطوح متفاوت از نهاد آموزش و پرورش می‌گذرد و این امر در وضعیت سرمایه اجتماعی جامعه بسیار تأثیرگذار است. هدف‌گذاری تحصیل در مدارس تنها در موفقیت‌های درسی-نظری و قبولی در کنکور خلاصه نمی‌شود و از آنجا که جامعه نیازمند افراد در مشاغل و موقعیت‌های گوناگون اجتماعی است، مدرسه به عنوان نهادی که فرد را آماده پذیرش مسئولیت‌های متفاوت می‌کند، نیازمند آن است تا با گسترش آموزش‌ها و کشف استعدادها، افراد را برای یافتن بهترین مسیر زندگی هدایت نماید.

جدول ۴. تدابیر مرتبط با تقویت سرمایه انسانی

تربیت نیروی انسانی توانمند، خلاق، مسئولیت‌پذیر و دارای روحیه مشارکت جمعی با تأکید بر فرهنگ جهادی و محکم‌کاری	تقویت سرمایه انسانی
ارزش‌گذاری معلومات و مهارت‌های غیررسمی روزآمد و کارآمد، ارتقای دانش‌های مهارتی و تنوع‌بخشی به شیوه‌های مهارت‌افزایی	
پی‌ریزی و گسترش نهضت کسب‌وکار هنرهای نمایشی و کاربردهای فضای مجازی با	

استفاده از میراث فرهنگی و ادبی ایرانی اسلامی و قابلیت‌های ملی و محلی مطابق تقاضا و پسند مخاطب منطقه‌ای و جهانی
--

جامعه پذیری جنسیتی: مدارس به عنوان مراکز رسمی آموزش کودکان و نوجوانان - نقشی تعیین کننده در جامعه پذیری جنسیتی آنها ایفا می‌کنند. در واقع، مدارس یک تجربه اجتماعی هستند که در آنها نگرش‌ها و ارزش‌های اجتماعی منتقل می‌شوند و معلمان، کتاب‌های درسی و نوع فعالیت‌های فوق برنامه به طور عام از مهم‌ترین ابزارهایی هستند که این کار انتقال را بر عهده دارند و به طور خاص نیز یک مکانیسم فرهنگی مهم برای آموزش نقش‌های جنسیتی به بچه‌ها محسوب می‌شوند (فروتن، ۱۳۸۹: ۱۹۸-۱۹۹).

جدول ۵. تدابیر مرتبط با جامعه پذیری جنسیتی

جامعه پذیری	اعتلای منزلت و حقوق زنان و ارتقای جایگاه اجتماعی و فرصت‌های عادلانه آنان و
جنسیتی	تأکید بر نقش مقدس مادری

جامعه پذیری سیاسی: نهاد مدرسه به مثابه نخستین محیطی که فرد، خود را در اجتماع می‌یابد، نقش مؤثری در جهت‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی شهروندان ایفا می‌کنند. با توجه به ربط وثیقی که میان دانش و قدرت وجود دارد، مدارس نقش مهم و تأثیرگذاری در فرآیند جامعه‌پذیری سیاسی و انتقال ارزش‌های مورد حمایت نظام سیاسی به نسل‌های آینده ایفا می‌کنند، به گونه‌ای که کارکرد صحیح آنها می‌تواند به بازتولید نظام سیاسی و درونی کردن ارزش‌ها، هنجارها، اصول و اهداف آن منجر شود. از این رو مدرسه باید به دنبال اهدافی چون مطالبه و تبیین ماهیت و نسبت فرد، جامعه و حکومت از نظر اسلام در فرایند اجتماعی شدن و کسب ارزش‌های سیاسی، شناخت و ارائه بستر مناسب به منظور بهینه شدن جامعه‌پذیری سیاسی در حکومت دینی و تحکیم، تقویت و بیان الگوی مبانی ارزشی اسلام در مورد جامعه‌پذیری سیاسی باشد.

جدول ۶. تدابیر مرتبط با جامعه‌پذیری سیاسی

جامعه‌پذیری سیاسی	گسترش فهم عمیق و تحکیم نظریه مردم‌سالاری دینی مبتنی بر ولایت فقیه
	حفظ و تقویت مردم‌سالاری دینی، مشارکت مردمی، عدالت و ثبات سیاسی
	تقویت فضای آزاداندیشی به منظور ارزیابی و نقد علمی سیاست‌ها و عملکردهای گذشته و حال برای تصحیح مستمر آن و حفظ مسیر انقلاب اسلامی

نهادینه‌سازی مسئولیت اجتماعی: دوران نوجوانی زمان مناسبی برای آموزش مسئولیت‌هاست.

اهمیت دوران نوجوانی از آنروست که در پایان آن فرد مسئولیت‌های مهمی را در نقش‌های مختلف و در جایگاه‌های متفاوت اجتماعی از جمله دانشگاه، شغل، ازدواج، شهروندی و... بر عهده می‌گیرد. از سوی دیگر نوجوانی، دورانی مستعد خطرپذیری و نوسانات هیجانی است، نوجوان در جدال کسب استقلال و عدم وابستگی و همچنین در اثر پیشرفت تکنولوژی و تغییرات سریع فرهنگی و اجتماعی جوامع امروز، ممکن است بسیاری از رفتارهای انحرافی و بزهکاری را تجربه کند. مدرسه در کنار خانواده، مهم‌ترین نهادی است که نوجوانان وقت قابل توجهی از خود را در آن سپری می‌کنند.

جدول ۷. تدابیر مرتبط با نهادینه سازی مسئولیت اجتماعی

طراحی و اجرای راه‌های پیشگیری از جرم و افزایش آگاهی و اخلاق اجتماعی و تقوای عمومی	نهادینه سازی مسئولیت اجتماعی
ارتقای نظارت رسمی، مردمی و رسانه‌ای بر ارکان و اجزای نظام و پیشگیری از تداخل منافع شخصیت حقیقی و حقوقی مسئولان و کارکنان حکومت و برخورد بدون تبعیض با مفسدان به‌ویژه در سطوح مدیریتی	
اجرای کامل ضمانت‌های پیش‌بینی‌شده در قانون اساسی در حوزه آزادی‌های فردی و اجتماعی و آموزش و ترویج حقوق و تکالیف شهروندی و تقویت احساس آزادی در آحاد جامعه	

- الزامات اساسی

مطابق سومین پرسش پژوهش، برای پیشبرد تدابیر در تمام بخش‌های مرتبط با نهاد آموزش و پرورش، الزامات کلی از منظر معلمان به شرح زیر است:

۱) معلمان

جایگاه معلم بالاخص در دوره‌های ابتدایی نزد دانش آموزان، جایگاهی مقدس است و حتی بیش از پدر و مادر برای فرزندان، قابل استناد و اتکا می‌باشد. از این رو نقش مؤثر و بی‌بدیلی در شکل‌گیری تفکر، ارزش‌ها و مسیر آینده دانش آموز خواهد داشت. به همین نسبت، چنانچه مسیر فکری معلمان در طول ۱۲ سال آموزش مدارس، در مسیر یکنواختی قرار داشته باشد، جریان سازی فکری و ارزشی نسل آینده محقق شده و می‌توان نسبت به دستیابی به اهداف سند الگو اطمینان نسبی یافت.

الف- استخدام معلمان با انگیزه و معتقد به نظام جمهوری اسلامی ایران،

ب- متناسب سازی دوره‌های ضمن خدمت بر اساس تقویت بینش معلمان نسبت به مسائل

دینی، سیاسی و ...،

ج- طرح ریزی دوره‌های ضمن خدمت ویژه کتب جدید و اجتناب از واگذاری تدریس به

معلمان کتب تخصصی،

د- بازنگری در معیارهای ارزشیابی معلمان،

ه- کاهش تداخلات ساختاری معلمان با مناطق یا ادارات آموزش و پرورش و

و- به روز رسانی روش‌های تدریس بر اساس موفقیت توأمان آموزش و پرورش

(۲) کتب درسی

کتب درسی اولین و مهم‌ترین منبع رسمی و علمی در آموزش کودکان و نوجوانان محسوب می‌شود. متن و عکس کتاب‌ها تأثیر زیادی در شکل‌گیری استانداردهای فرهنگی و ارزشی دانش آموزان داشته و تأثیرات آن معمولاً بلندمدت است. بالاخص آنکه فرامتن و زیرمتن کتب گاهی از کنترل مولفان خارج شده و همراه با تحلیل‌های معلمان ممکن است به ضد خود تبدیل شوند. از این رو تدوین کتب بصورت دقیق و بر اساس منابع ارزشمند در جهت جامعه‌پذیری صحیح امری ضروری است.

الف- بازنگری در کتب اصلی،

ب- بازنگری اساسی در کتب درسی غیر تخصصی به لحاظ حجم و پرهیز از کلی‌گویی و

ج- تدوین کتب مهارت‌آموزی تخصصی هدفمند در تمام مقاطع تحصیلی

(۳) کادر مدرسه

بسیاری از مواقع دانش آموزان با تناقضات فکری و فرهنگی کادر غیرآموزشی مدرسه و معلمان مواجه می‌شوند که خود زمینه تشدید کم‌اثر شدن آموزش‌های مناسب است. بالاخص آنکه دانش آموزان قرار نیست، نمره‌ای از کادر مدرسه دریافت کنند و از این رو روابط فی‌مابین آنها می‌تواند صمیمی‌تر از معلمان باشد. از این رو توجه به نوع تفکر و نگاه ارزشی کارکنان غیرآموزشی می‌تواند در همسویی جامعه‌پذیر ساختن دانش آموزان تأثیر بسزایی داشته باشد.

الف- بازنگری در معیارهای انتخاب مدیران،

ب- برگزاری دوره‌های ویژه تربیت مدیران،

ج- برگزاری دوره‌های همگام‌سازی نیروهای اجرایی از لحاظ فکری و عقیدتی و

د- بازنگری وضعیت مشاوران مدارس

(۴) فعالیت‌های فوق برنامه

فعالیت‌های فوق برنامه طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های مدرسه در زمینه‌های مختلف

فرهنگی، ورزشی، دینی و اجتماعی را شامل می‌شود. معمولاً رویکرد دانش آموزان به این برنامه‌ها به دلیل عدم دخالت در معدل، بالاخص در دوره ابتدایی دوم و متوسطه اول و پیش از جدی شدن مسئله کنکور در مدارس، مثبت و انگیزشی است. به دلیل آنکه ساختار حاکم بر این فعالیت‌ها بدون چارچوب سخت بوده و دامنه وسیعی از فعالیت‌های مسابقه‌ای، گروهی، فکری و ... را شامل می‌شود، مدارس بنا به وضعیت بودجه و ساختار فکری خود، برنامه‌هایی را طراحی می‌کنند که در شکل دهی اعتقادات دانش آموزان نقش مؤثری دارد. از سویی دقیقاً به همین علت، برنامه‌ریزی بلندمدت برای جهت دهی فکری و اعتقادی دانش آموزان از طریق فوق برنامه‌ها یکی از مهم‌ترین استراتژی‌هایی است که آموزش و پرورش باید دنبال کند.

الف- بازنگری اساسی در وضعیت فعلی مریدان پرورشی،

ب- تعریف مسابقات و فعالیت‌های جذاب بر اساس شکل گیری فعالیت‌های گروهی، موقعیت مندی بومی و ملی،

پ- طرح ریزی هدفمند محتوای غیر درسی مورد استفاده در برنامه‌های پرورشی،

ج- ایجاد فضای مناسب جهت شرکت تمام مدارس با هر نوع امکانات در فعالیت‌های فوق برنامه،

د- تدوین راهبردهای افزایش مشارکت خانه و مدرسه با رویکرد آموزش‌های مناسب خانوادها،

ه- تدوین راهبرد بلند مدت در راستای جهت دهی فعالیت‌های فوق برنامه،

و- برگزاری اردوهای درون استانی و برون استانی با هدف هویت سازی و

ی- تدوین برنامه جهت همکاری‌های مناسب و گسترده با سایر نهادها در جهت تقویت برنامه‌های فوق برنامه.

۵) فیزیک مدرسه

برخلاف آنکه بسیاری از مدارس می‌پندارند که ساختمان و فیزیک مدرسه خارج از اراده استفاده کنندگان بوده و لذا اثرگذاری چندانی بر دانش آموزان نخواهد داشت، اما مطالعات نشان می‌دهد وضعیت فیزیکی مدرسه بلحاظ کیفیت آنچه قابل رویت است، بر وضعیت روحی دانش آموزان تأثیر خواهد داشت. پیرامون ساختار فیزیکی مدرسه به مثابه بخشی از جامعه که تغییر آن چندان مطابق میل افراد نیست، برنامه ریزی برای بهبود وضعیت موجود از حداقل ممکن مانند

رنگ دیوارها و ... با مشارکت دانش‌آموزان، تا تأمین تجهیزات مناسب بر اساس نیازهای بومی، می‌تواند تأثیر مناسبی در جامعه‌پذیری افراد داشته باشد.

الف- استفاده از دانش‌آموزان در بهبود فضای مدرسه،

ب- تجهیز امکانات و فضا بر اساس نیازهای بومی و

ج- تدوین برنامه همکاری با نهادها و سازمان‌ها جهت استفاده از تجهیزات مناسب برای مدارس.

ماتریس راهکارها بر اساس نسبت تدابیر و الزامات

طبق آخرین پرسش این پژوهش، بر اساس تدابیر منتخب و دسته‌بندی‌های انجام شده و الزامات اساسی بدست آمده، از معلمان خواسته شد تا دقیقاً راهکارهای اجرایی و عملی را پیشنهاد دهند و از بیان هدفگذاری‌ها و کلیات بپرهیزند. ماتریس راهکارها به شرح زیر است:

جدول ۸ ماتریس راهکارهای جامعه‌پذیری دینی و فرهنگی

جامعه‌پذیری دینی و فرهنگی	
<p>استخدام معلمان معتقد به اسلام، انقلاب و آرمان‌های جمهوری اسلامی</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت هدفمند در جهت ارتقاء آگاهی معلمان پیرامون مؤلفه‌های دینی، سبک زندگی اسلامی، معارف قرآنی، فرهنگ عاشورا و انتظار و اخلاق اسلامی</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت و ارائه کتب مناسب در جهت شناساندن دستاوردهای انقلاب اسلامی</p> <p>بالاخص برای معلمان دروس غیر کنکوری</p> <p>برگزاری مسابقات و جشنواره‌های دینی و قرآنی ویژه معلمان و فراهم ساختن شرایط مشارکت تمام معلمان در آن</p> <p>تأثیر جدی فعالیت‌های خلاقانه دینی معلمان در ارزشیابی سالانه</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت آموزش روش‌های پاسخگویی به سوالات دینی دانش‌آموزان</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت آموزش توأمان مسائل دینی و سیاسی به جهت پاسخگویی به شبهات دانش‌آموزان</p> <p>همراهی معلمان در فعالیت‌های مذهبی با دانش‌آموزان</p>	معلمان
<p>اضافه شدن زندگی‌نامه شهدا بالاخص شهدای همجنس به کتب درسی (با توجه به قیمت بالای کتب و عدم توانایی خرید دانش‌آموزان)</p> <p>اضافه شدن بخش‌هایی از نهج‌البلاغه و صحیفه سجادیه به کتب قرآن یا تدوین کتب جداگانه</p> <p>تداوم وجود کتاب قرآن در دوره متوسطه دوم</p> <p>بازبینی کتب مرتبط با مسائل دینی و عقیدتی (پیام‌های آسمانی، دین و زندگی، تحلیل فرهنگی، سبک</p>	کتب

<p>زندگی، سواد رسانه ای و ...) بر اساس شبهات دینی مطروحه و پاسخ به آنها</p>	
<p>همراهی کادر مدرسه، مدیران و معلمان در مراسم نماز جماعت و سایر مراسم‌های مذهبی آموزش‌های ضمن خدمت عقیدتی مناسب کادر مدرسه آموزش مدیران، کادر و معلمان در جهت عدم استفاده از رفتارهای افراط گرایانه در حوزه دین به کارگیری مدیرانی که متناسب با مقطع فعالیت، برنامه‌های خلاقانه مذهبی و ارزشی طراحی می‌کنند به کارگیری مدیرانی که آموزش‌های دینی و ارزشی دانش آموزان را بر کنکور ارجح می‌دانند برگزاری جلسات مستمر در جهت ارتقاء سطح آگاهی مذهبی و پاسخگویی به شبهات دینی برای مدیران برخورد جدی با معلمانی که دانش آموزان را در خصوص مسائل دینی دچار تردید می‌کنند (ترویج کنندگان بی دینی یا خرافه گرایی) استفاده از مشاوران مذهبی و معتقد در مدارس</p>	<p>کادر مدرسه</p>
<p>مشارکت دانش آموزان در مجالس مذهبی مدرسه، مساجد، مراکز و کانون‌های نزدیک به مدرسه طرح ریزی برنامه‌های مذهبی مناسب برای حضور همزمان دانش آموزان و والدین با مسئولیت دانش آموزان فراهم کردن زمینه ارتباط مدرسه با حوزه‌های علمیه به منظور آشنایی دانش آموزان و نیز فعالیت مبلغان مذهبی در مدارس برگزاری اردوهای مذهبی تفریحی به منظور تقویت انگیزه‌های دینی دانش آموزان افزایش تعامل میان مدرسه مساجد و سایر کانون‌های مذهبی جهت با واگذاری مسئولیت در این مراکز به دانش آموزان برنامه ریزی در جهت معرفی دانش آموزان مستعد در حوزه‌های دینی و قرآنی به سازمان‌ها و نهادهای مربوطه تلاش برای شرکت تمام دانش آموزان در مسابقات قرآن، نهج‌البلاغه و ... برگزاری مسابقات کتابخوانی پیرامون سیره زندگی شهدا هماهنگی با نهادهای فرهنگی جهت ارائه کتاب به صورت مستمر به دانش آموزان در قالب هدایا با تخفیفات مناسب برگزاری اردوهای درون شهری در جهت آشنایی با دستاوردهای انقلاب در سطح منطقه‌ای و استانی برنامه ریزی در جهت همکاری مناسب با سپاه پاسداران، سازمان تبلیغات و حوزه‌های علمیه به منظور آگاهی یافتن دانش آموزان از حقیقت این نهادها و دستاوردهای آنها ارائه آموزش حضوری و مجازی بر مبنای سبک زندگی اسلامی برای والدین برگزاری مراسم نماز جماعت در تمام مدارس</p>	<p>فوق برنامه</p>
<p>تجهیز کتابخانه‌های مدارس از کتب مناسب سنین مختلف در حوزه مسائل دینی تدوین هدفمند دیوارنوشته‌های مذهبی و استفاده از دانش آموزان برای انجام آنها اختصاص بخشی از فضای مدرسه در قالب هیئت یا حسینیه و فضاسازی آن برای استفاده دائمی</p>	<p>فیزیک مدرسه</p>

توسط دانش آموزان	هماهنگی با سازمان‌ها و نهادها به منظور برگزاری نمایشگاه‌های دوره ای در مدارس در جهت معرفی دستاوردهای انقلاب در حوزه‌های مختلف از جمله دستاوردهای نظامی
------------------	--

جدول ۹. ماتریس راهکارهای نهادینه سازی ارزش علم و عالم (جامعه‌پذیری علمی)

معلمان	<p>نهادینه سازی ارزش علم و عالم (جامعه‌پذیری علمی)</p> <p>آموزش معلمان دروس تخصصی در جهت ارتقاء توانمندی آنها جهت آشنایی استعداد‌های علمی دانش آموزان، توانایی معرفی شاخه‌های علمی مرتبط با دروس، ارائه دستاوردهای علمی و آشناسازی دانش آموزان با بازار کار رشته‌های مرتبط</p> <p>دوره ضمن خدمت جهت توانمندسازی معلمان برای همراه کردن دانش آموزان کم حوصله و بی انگیزه استفاده از دانش آموزان با اخلاق و توانمند علمی به عنوان معلم یار برای بهبود وضعیت درسی سایر دانش آموزان</p> <p>به روز رسانی شیوه‌های تدریس (روش‌های اکتشافی در دوره‌های ابتدایی و روش‌های پرسش و پاسخ علمی و مشارکتی در دوره‌های متوسطه)</p> <p>ارزش‌گذاری به دانش آموزان علوم انسانی</p> <p>تقویت فعالیت‌های علمی معلمان در همایش‌های علمی و پژوهشی</p>
کتاب	<p>افزودن مطالب درسی مرتبط با اندیشمندان ایرانی و مسلمان در دروس تخصصی کنکوری</p> <p>تقویت بخش‌های علمی و آزمایشگاهی کتب متناسب با مناطق بومی کشور و توانمندی‌های هر منطقه</p> <p>کاربردی کردن دروس تخصصی بر اساس نیازهای روز جامعه</p>
کادر مدرسه	<p>آموزش مدیران به جهت نوع رفتار با خانواده‌هایی که فرزندان آنها از تحصیل گریزان‌اند</p> <p>برگزاری دوره ویژه مشاوران در خصوص نحوه هدایت تحصیلی دانش آموزان بر اساس شناسایی استعداد‌های آنها</p> <p>تأکید مدیران بر نقش حافظ‌الاسرار بودن مشاوران به جهت اطمینان دانش آموزان در رفع مشکلات آنها</p> <p>برگزاری جلسات مشترک مشاور، والدین و دانش آموزان به منظور برنامه‌ریزی درسی</p> <p>برگزاری جلسات ویژه مشاوره خانواده‌ها به منظور حل مشکلات خانوادگی دانش آموزان و کمک به ارتقاء تحصیلی</p> <p>همراهی مدیر و مشاوران در راستای برنامه‌ریزی برای دانش آموزان بی‌انگیزه در تحصیل و پرهیز از برخوردهای قهری با دانش آموزان ضعیف</p>
فوق برنامه	<p>ارتباط با مراکز علمی بالاخص حوزه‌های علمیه و دانشگاه‌ها به جهت آشنایی دانش آموزان با فضای علمی و مختصات ویژه هر کدام بالاخص در دوره متوسطه دوم</p>

<p>برگزاری جلسات با حضور اساتید شاخص حوزه و دانشگاه در مدرسه یا سایر مراکز علمی به جهت آشنایی با اهالی علم</p> <p>فراهم سازی شرایط دانش آموزان برای شرکت در رویدادهای علمی</p> <p>برگزاری مسابقات متنوع علمی به منظور ایجاد انگیزه و شناسایی استعداد تحصیلی دانش آموزان و هدایت آنها</p> <p>برگزاری مسابقات مشارکتی علمی عملی به منظور ارتقاء شناخت دانش آموزان نسبت به خود</p> <p>ایجاد زمینه استفاده از امکانات علمی مراکز دانش بنیان برای دانش آموزان</p> <p>برگزاری دوره‌های آموزشی و پژوهشی ویژه دانش آموزان علاقمند بر اساس موقعیت‌های بومی و استعدادهای مناطق مختلف</p>	
<p>ایجاد یا بهبود آزمایشگاه علمی عملی مدارس با همکاری نهادها و سازمان‌های علمی</p> <p>استفاده از همفکری و پیشنهادات دانش آموزان برای استفاده از امکانات موجود مدرسه در برگزاری مسابقات علمی و عملی</p>	<p>فیزیک مدرسه</p>

جدول ۱۰. ماتریس راهکارهای تقویت سرمایه انسانی

<p>تقویت سرمایه انسانی</p>	
<p>آموزش معلمان در جهت شناسایی مهارت‌های دانش آموزان و معرفی به مدیر و مشاور جهت هدایت تحصیلی آنها</p> <p>آموزش معلمان به جهت مهارت محور شدن تدریس به جای روش تدریس ساده متن</p> <p>آموزش معلمان در خصوص روش‌های تدریس خلاق و شیوه‌های مشارکت دانش آموزان در کلاس</p> <p>آموزش معلمان در خصوص ارج نهادن به تفاوت‌های دانش آموزان به منظور تعدیل نگرش قوی - ضعیف مبتنی بر معدل</p> <p>استفاده از فارغ التحصیلان مرتبط با کتب غیر تخصصی به دلیل انگیزه و توانمندی آنها در پرورش استعدادهای و مهارت‌های دانش آموزان</p>	<p>معلمان</p>
<p>ارزش نهادن به روش‌های مهارت‌آموزی در تمامی کتب به منظور تغییر نگرش عمومی دانش آموزان نسبت به «ارزشمند بودن تحصیل در دانشگاه» و «فاقد ارزش بودن روش‌های دیگر رشد و کسب درآمد»</p> <p>تدوین کتب مناسب برای دوره ابتدایی اول و دوم در جهت آشنایی با مهارت‌هایی که نیازمند یادگیری از سنین پایین بوده و ایجاد انگیزه برای رشد در این مسیر</p>	<p>کتب</p>
<p>همراهی مدیران و معلمان در دوره‌های مهارت آموزی به جهت تشویق دانش آموزان</p> <p>آموزش مدیران، مشاوران و معلمان به تشویق دانش آموزان برای کسب مهارت‌های فنی و ارزش</p>	<p>کادر مدرسه</p>

<p>گذاری آن</p> <p>آموزش مدیران، معلمان و کادر مدرسه در جهت ارزش نهادن به محصلان مدارس فنی و حرفه‌ای و هنرستان</p> <p>آموزش مشاوران در خصوص مسیر رشد محصلین هنرستان و فنی حرفه‌ای به جهت تسهیل هدایت دانش آموزان مستعد</p> <p>توجه ویژه مدیران، معلمان و مشاوران به دانش آموزان خانواده‌های دچار آسیب در راستای کمک به کسب درآمد با استفاده از کسب مهارت‌ها</p> <p>آموزش مشاوران در راستای توانمندی ایجاد انگیزه مهارت آموزی در دانش آموزانی که علاقه‌مند به دروس نظری و ورود به دانشگاه نیستند</p> <p>آموزش مدیران و مشاوران در خصوص پذیرش توانایی‌های متفاوت دانش‌آموزان و پرهیز از برخورد نامناسب با والدین این دانش‌آموزان</p>	
<p>همکاری با نهادهای مختلف در جهت بکارگیری دانش آموزان صاحب مهارت و درآمدزایی برای آنها</p> <p>آموزش والدین به صورت حضوری و مجازی در جهت پذیرش استعداد یا روش متفاوت فرزند در مسیر رشد</p> <p>همکاری با نهادهای مرتبط با کارآفرینی در جهت آشنا سازی دانش آموزان با مسیرهای کسب مهارت به جز دانشگاه</p> <p>برگزاری دوره‌های آموزشی کوتاه مدت جهت آشنایی و شناخت استعداد و هدایت دانش‌آموزان به مهارت‌های درآمدزا از جمله برنامه نویسی، صنایع دستی، ورزش‌های حرفه‌ای و... متناسب با قابلیت‌های بومی و منطقه‌ای</p> <p>برنامه ریزی در جهت آموزش خانواده‌ها به منظور کسب مهارت‌های درآمدزا به صورت خانوادگی</p> <p>برگزاری بازدید از مشاغل گوناگون بالاخص مشاغل کمتر مورد توجه و مرتبط با میراث فرهنگی و صنایع دستی</p> <p>استفاده از آموزش‌های برخط مهارتی و خلاقانه نهادهای مختلف برای دانش آموزان علاقه مند</p> <p>برگزاری نمایشگاه‌های معرفی مشاغل مهارتی در مدارس</p> <p>برگزاری مسابقات خلاقیت محور در تمامی مدارس کشور بر اساس نیاز منطقه‌ای و بومی</p> <p>برنامه ریزی در جهت غنی سازی اوقات فراغت دانش آموزان از طریق معرفی به مراکز مهارت آموزی</p> <p>تبدیل مدارس به مراکز آموزش مهارت‌های پرطرفدار و کم هزینه مانند برنامه نویسی یا بازاریابی محصولات خانگی</p> <p>برگزاری مسابقات ویژه فعالیت‌های مجازی دانش آموزان در راستای جهت‌دهی فعالیت‌های آنان</p>	<p>فوق برنامه</p>

در موضوعات مناسب	
<p>ایجاد زمینه برای استفاده از مهارت‌های ضمنی دانش آموزان در جهت بهبود وضعیت مدرسه مانند گچ کاری، رنگ کاری و تعمیر تأسیسات آب (با توجه به آنکه در بسیاری از مناطق کشور دانش آموزان در ایام تابستان به یادگیری مشاغل فنی می‌پردازند)</p> <p>برپایی نمایشگاهی از کارهای هنری و دستی دانش آموزان و زمینه برای فروش آنها</p> <p>استفاده از فضای مدرسه در جهت برگزاری دوره‌های مهارت آموزی بر اساس نیازهای منطقه‌ای و بومی بالاخص با همکاری سازمان فنی و حرفه ای</p> <p>تجهیز کتابخانه مدارس در خصوص کتب مهارت آموزی، هنرها، صنایع دستی و غیره</p> <p>استفاده از دانش آموزان در امور مهارتی مدرسه مانند برگزاری برنامه‌های صبحگاه</p>	<p>فیزیک</p> <p>مدرسه</p>

جدول ۱۱. ماتریس راهکارهای جامعه پذیری جنسیتی

جامعه پذیری جنسیتی	
<p>استفاده از معلمان مرد در دوره‌های ابتدایی</p> <p>آموزش معلمان متناسب با جنسیت پیرامون چگونگی آموزش دانش آموزان در نقش‌های فرزند، همسر و والد</p> <p>آموزش مستمر معلمان پیرامون تبیین نگاه اسلام و انقلاب و امامین انقلاب نسبت به جایگاه زن به منظور نهادینه سازی آن و پاسخگویی به مشابهات موجود پیرامون مسئله زن</p>	<p>معلمان</p>
<p>استفاده از آیات و روایات مناسب با جنسیت در کتب مرتبط با تعالیم دینی</p> <p>معرفی افراد موفق متناسب با جنسیت در کتب درسی (بنظر می‌رسد دختران بالاخص در دوره دوم متوسطه هنگام انتخاب الگو برای زندگی، نسبت به زنان موفق از حداقل آگاهی برخوردار اند)</p> <p>تبیین نگاه اسلام به زن در کتب مختلف به منظور تکرار و نهادینه سازی باورهای اصیل اسلامی</p> <p>پاسخگویی به شبهات پیرامون مسئله زن در کتب مرتبط با تعالیم دینی و فرهنگی</p>	<p>کتب</p>
<p>آموزش مدیران کادر و معلمان مدرسه در خصوص عدم ایجاد نگاه غلو آمیز در دانش آموزان نسبت به خود یا جنس مخالف</p> <p>آموزش مدیران کادر و معلمان در جهت جلوگیری از انتقال دعوای شخصی و خانوادگی به دانش آموزان</p> <p>تدوین برنامه‌های ویژه مشاوره برای دانش آموزان به منظور آموزش نقش‌های متناسب با جنسیت</p> <p>برگزاری دوره‌ها یا ارائه آموزش از طریق حضوری و مجازی ویژه والدین به منظور بررسی وضعیت خانواده‌ها در خصوص نگاه به دختر و پسر و اصلاح یا ارتقاء بینش خانواده‌ها در خصوص کارکردهای جنسیتی در خانواده</p>	<p>کادر</p> <p>مدرسه</p>

<p>برگزاری دوره‌های آموزشی پیرامون نقش‌های اجتماعی متناسب با جنسیت در ابعاد مختلف اجتماعی فرهنگی ورزشی و علمی برای دانش آموزان از طریق دعوت و ایجاد زمینه آشنایی و ارتباط با فعالین اجتماعی و زنان موفق</p> <p>ارتباط با تشکل‌های ویژه بانوان مانند شورای فرهنگی اجتماعی بانوان در خصوص برگزاری دوره‌ها، اردوها و همایش‌های هویت ساز برای مدارس</p> <p>معرفی زنان و مردان موفق مطابق با الگوهای اسلامی و ایرانی در تمام ایام سال به صورت نشریه دیوارکوب یا بروشور</p> <p>برگزاری اردوهای تفریحی آموزشی با توجه به شرایط خاص دختران در استفاده از اماکن تفریحی به منظور ایجاد حس مثبت به خود</p>	<p>فوق برنامه</p>
<p>ایجاد فضای مناسب برای تفریح و ورزش دانش‌آموزان دختر</p> <p>ایجاد فضای آشنایی دختران با ورزش‌های مناسب با جنسیت از طریق ارتباط با مراکز ورزشی و ایجاد امکان استفاده دانش‌آموزان از این مراکز</p>	<p>فیزیک مدرسه</p>

جدول ۱۲. ماتریس راهکارهای جامعه‌پذیری سیاسی

<p>جامعه‌پذیری سیاسی</p> <p>استخدام معلمان معتقد به نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت پیرامون قانون اساسی، مسئله ولایت فقیه و اصول مهم قانون از جمله اختیارات رئیس‌جمهور</p> <p>برگزاری دوره ضمن خدمت پیرامون شبهات مرتبط با تاریخ ۴۰ ساله جمهوری اسلامی ایران از جمله مسئله شورای نگهبان</p> <p>برگزاری دوره‌های منظم پیرامون پاسخگویی به شبهات سیاسی روز</p> <p>برگزاری دوره‌های ضمن خدمت ویژه روش‌های پاسخگویی به شبهات به منظور جلوگیری از عمل عکس‌العمل‌های نامناسب در مقابل پرسش‌های دانش‌آموزان</p> <p>برگزاری مسابقات یا جشنواره‌های مناسب ویژه معلمان با موضوعات مرتبط با مسائل سیاسی</p> <p>برگزاری مناظرات میان معلمان پیرامون مسائل روز با حضور دانش‌آموزان و والدین</p>	<p>معلمان</p>
<p>به روز رسانی کتب غیر تخصصی در خصوص ارکان مهم سیاسی کشور و شبهات موجود پیرامون آنها مانند مسئله شورای نگهبان و مصادیق معادل این نهاد در سایر کشورها</p> <p>بهبود مهارت‌ها و هنجارهای سیاسی دانش‌آموزان با استفاده از مثال‌های عینی در دروس مختلف و پرهیز از کلی‌گویی</p> <p>به روز رسانی دروس بر اساس مسائل و شبهات سیاسی روز</p> <p>تعمیق رویکرد اسلامی در مسئله قانونگذاری و شفاف‌سازی روند آن در دروس مرتبط</p>	<p>کتب</p>

<p>برگزاری جلسه نقد با حضور مدیر، معاونین و دانش‌آموزان و تشویق دانش‌آموزان به ارائه نقد و نظر تشویق دانش‌آموزان به مشارکت فعال در تشکیل‌های دانش‌آموزی سپردن بخشی از مسئولیت‌های نظارتی به دانش‌آموزان تعاون و همکاری مدیر مدرسه با دانش‌آموزان به منظور قانونگذاری در مدرسه استفاده از دانش‌آموزان به عنوان همراهان اجرایی مدارس در جریان برگزاری انتخابات در کشور اجبار مدارس و معلمان به پاسخگویی به والدین پیرامون عملکرد مدرسه با روش‌های صحیح</p>	<p>کادر مدرسه</p>
<p>برگزاری مسابقه سوال از رئیس‌جمهور و اضافه شدن سوال از نمایندگان برگزاری انتخابات در مدرسه با استفاده از رویه‌های نزدیک به واقعیت با مسئولیت دانش‌آموزان برگزاری مسابقات کتابخوانی مرتبط با مسائل سیاسی با مشارکت تمام دانش‌آموزان به منظور مطالعه حداقل یکبار منابع مختلف و کسب آگاهی (در سطوح مدرسه، منطقه، استانی و کشوری) راه اندازی کانال و گروه در شبکه‌های اجتماعی به جهت عضویت والدین و ارائه مطالب در خصوص مسائل سیاسی دعوت از مسئولین سیاسی به منظور ارتباط نزدیک دانش‌آموزان با آنها برگزاری اردوهای آشنایی با نهادهای سیاسی و اجرایی از جمله استانداری‌ها و فرمانداری‌ها، وزارتخانه‌ها و مجلس برگزاری مسابقات مسئله محور به منظور مشارکت دانش‌آموزان در حل مسائل مختلف جامعه برگزاری جلسات مستمر با حضور افراد مطلع به منظور پاسخگویی به سوالات و شبهات دانش‌آموزان پیرامون مسائل سیاسی روز کشور</p>	<p>فوق برنامه</p>
<p>اختصاص بخشی از فضای مدرسه به منظور نصب اخبار با مشارکت دانش‌آموزان تهیه دیوار نوشته‌های هدفمند پیرامون اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی در خصوص مسائلی چون ولایت فقیه، انتخابات، اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی با مشارکت دانش‌آموزان طراحی برگزاری مراسم پرچم و مسئولیت دانش‌آموزان در خصوص حفظ موقعیت پرچم</p>	<p>فیزیک مدرسه</p>

جدول ۱۳. ماتریس راهکارهای نهادینه سازی مسئولیت اجتماعی

<p>نهادینه سازی مسئولیت اجتماعی</p>	
<p>همراهی معلمان در امور مدرسه با دانش‌آموزان طراحی مهارت‌های اجتماعی ارتباط با ارکان مدرسه با همیاری معلم و دانش‌آموزان تدوین دوره‌های ضمن خدمت در جهت آگاهی بخشی معلمان در موضوعات مرتبط با حقوق شهروندی و مسئولیت اجتماعی برگزاری دوره‌های شیوه پاسخگویی به شبهات پیرامون قانون اساسی با استفاده از مسئولین</p>	<p>معلمان</p>

<p>کشوری و استانی برگزاری دوره‌های آشنایی با بزهکاری و شیوه برخورد با دانش آموزان بزهکار یا خانواده‌های دچار آسیب تدوین برنامه حضور مدیر در کلاس‌ها و پرسش و پاسخ میان مدیر و معلم در حضور دانش آموزان به منظور آموزش شیوه‌های نظارت و پاسخگویی</p>	
<p>اضافه شدن کتاب قانون اساسی به کتب دوره متوسطه اول و دوم همراه با پاسخگویی به شبهات پیرامون قوانین و مقایسه آنها با سایر کشورها به روزرسانی کتب مرتبط با آموزش‌های اجتماعی و مدنی بر اساس شبهات مطروحه و تدوین پاسخ‌های افق‌ی و پرهیز از کلی‌گویی‌های متعارف و بدون مصداق طرح‌ریزی اضافه شدن دروس جهت آشنایی با جرائم، راهکارهای پیشگیری و درمان</p>	<p>کتب</p>
<p>برگزاری جلسات منظم پرسش و پاسخ مدیران و معاونین با دانش آموزان نصب صندوق انتقادات و پیشنهادات و پاسخگویی به آنها با استفاده از روش‌های شفاهی یا مکتوب تدوین قوانین اخلاقی ارزشی اجتماعی و... مدرسه به صورت مکتوب و نصب آن در مدرسه (اعم از دستورالعمل‌ها، تعهدات و عواقب تخلفات) آموزش کادر مدرسه در برخورد با تخلفات دانش آموزان از نوع برخوردهای ترمیمی و نه صرفاً تنبیهی توجه به مشکلات کادر مدرسه توسط مدیر به جهت جلوگیری از بروز رفتار ناهنجار با دانش آموزان استفاده از نظرات دانش آموزان پیرامون قوانین مدرسه بالخصوص در خصوص تعیین مصداق تخلف و عواقب و تنبیهات لازم آموزش مشاوران مدارس در برخورد با تخلفات اخلاقی دانش آموزان و ارتباط گیری صحیح با والدین</p>	<p>کادر مدرسه</p>
<p>مسابقه پیرامون نقش شهروندی در منطقه زندگی دانش آموزان دعوت از صاحبان موقعیت‌های اجتماعی (محلی، منطقه ای و استانی) برای برگزاری جلسات پرسش و پاسخ و آگاهی بخشی پیرامون مسائل اجتماعی، مسئولیت‌های فردی و هنجارهای اجتماعی برگزاری انتخابات تشکلی‌های دانش آموزی با مشارکت دانش آموزان مشارکت دانش آموزان در امور خیریه مدرسه و کمک‌های انسان دوستانه ارتباط با نهادهایی مانند نیروی انتظامی و قوه قضاییه جهت برگزاری دوره‌های مناسب پیشگیری از جرم و بزهکاری، آشنایی با مسائل قضایی و شناخت مصداق بزهکاری بالخصوص در خصوص مواد مخدر دعوت از کارشناسان خبره پیرامون پاسخگویی به شبهات اجتماعی از جمله در مسئله آزادی‌های فردی و اجتماعی و حقوق شهروندی برگزاری مسابقات روزنامه دیواری بر اساس موضوعات روز</p>	<p>فوق برنامه</p>

<p>تدوین برنامه مشارکت دانش آموزان در امور اجرایی مدرسه مانند تزئین مدرسه در مناسبت‌های مختلف به جهت پذیرش مسئولیت (این امر باید به شکل دوره‌ای به تمام کلاس‌ها واگذار گردد)</p>	
<p>همراهی مدیر، کادر و معلمان همراه با دانش آموزان در بهسازی فضای مدرسه از جمله رنگ آمیزی دیوارها، بهبود وضعیت باغچه‌ها، درختکاری، دیوار نوشته‌ها</p> <p>ارتباط با نهادهای محیط زیستی به جهت برگزاری دوره‌های مختلف در مدارس و حضور دانش آموزان در این نهادها در راستای تقویت مسئولیت افراد در موضوع محیط زیست</p> <p>استفاده از دانش آموزان در نظافت مدارس به عنوان یک موقعیت ممتاز</p> <p>اعطای مسئولیت حفظ و نگهداری از بخش‌های مختلف مدرسه به دانش آموزان</p> <p>برنامه ریزی جهت همراهی دانش آموزان در روند تهیه تجهیزات مورد نیاز به منظور آموزش‌های اجتماعی آنها</p>	<p>فیزیک</p> <p>یک مدرسه</p>

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

تعلیم و به ویژه تربیت به عنوان فرآیندی که نتیجه آن تا حد زیادی عینی و عملی در جامعه متبلور می‌شود، سبک زندگی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در واقع، شاید بتوان مدعی شد؛ تعلیم و تربیت افراد در نوع و سبک زندگی ایشان عمیق‌ترین و پایدارترین تأثیر را دارد. اینکه تعلیم و تربیت افراد یک جامعه از بدو تولد تا پایان عمر بر چه اصولی استوار بوده و با چه سازوکارهایی انجام می‌پذیرد، مبحثی است که عطف توجه عموم جوامع را به همراه داشته است. مربی، متربی، روش، ماهیت و محتوای تربیت ارکان تربیت را شکل می‌دهند و این نظام تعلیم و تربیت است که بایست این ارکان را در سیستمی منسجم و متعادل معماری نماید (ابراهیمی و دیگران، ۱۴۰۰: ۹۷).

مسئله مدرسه به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی شکل دهنده مسیر فکری و ارزشی نسل‌ها، مدت زمان زیادی است که در کشورهای صاحب استراتژی توسعه بر مبنای اعتقاد حاکمیت، مورد توجه قرار گرفته است. اگر به این نکته توجه کنیم که ۱۲ سال حضور در مدرسه مدت زمان کمی برای شکل دهی و جامعه پذیری نسل آینده نیست و هر گونه خطا ولو اندک می‌تواند منجر به نتایج فاجعه بار فرهنگی در نسل‌های آینده باشد، از این رو برنامه ریزی برای به بار نشستن الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت در سال ۱۴۵۰ نمی‌تواند بدون توجه به نهاد مدرسه محقق گردد.

این پژوهش با رویکرد جامعه شناختی و با استفاده از نظرات جامعه معلمان به عنوان مجریان سیاست‌های آموزش و پرورش، پیرامون الزامات و راهکارهای لازم برای نهاد مدرسه برای تحقق تدابیر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت انجام شد. ابتدا تدابیر برای معلمان ارسال و سپس با نظرت

آنان تدابیر مرتبط انتخاب و بر اساس آنها، الزامات و راهکارهای پیشنهادی آنان ارائه و جمع‌بندی شد. نتایج نشان می‌دهد عملاً مسئله مدرسه نیازمند بازنگری در برنامه‌ریزی برای جامعه‌پذیری ساختن نسل آینده در تمام ابعاد خواهد بود. مهم‌ترین تأکیدات صورت گرفته برای دست یافتن به این تدابیر الگو، به شرح زیر است:

معیارهای جذب معلم به شکل جدی باید تغییر کند. معلم باید مصداق جوان الگوی انقلابی با معیارهایی چون «معنویت گرایی»، «بصیرت»، «انقلابی گری»، «دانایی محوری»، «کارآمدی» و «تمدن ساز» باشد (فاضلی، ۱۴۰۱). در حال حاضر عمده مخاطبان دانشگاه‌های فرهنگیان و آزمونهای استخدامی، به منظور کسب شغل با حداقل نیازمندی‌ها برای استخدام در آموزش و پرورش تلاش می‌کنند. طبیعتاً، توجه به مسئله تخصص امری ضروری است، اما صرفاً مصاحبه نمی‌تواند نیرویی با انگیزه کافی و نیز معتقد به نظام جمهوری اسلامی در تمام ابعاد را انتخاب کند. زمینه برای حضور کسانی که در دوره دانشجویی فعالیت‌های فرهنگی داشته‌اند، از جمله مشارکت‌کنندگان در مسابقات فرهنگی و قرآنی، فعالین اردوهای جهادی، فعالین تشکلهای دانشجویی و پیگیری سوابق فرهنگی می‌تواند منجر به استخدام معلمان مناسب گردد.

مسئله معاونت پرورشی و فعالیت‌هایی که در دو دهه گذشته کم رنگ شده، از جمله ضعف‌های جدی در حیطه جامعه‌پذیری فرهنگی، دینی و سیاسی است. کم اهمیت جلوه دادن فعالیت‌های دانش آموزان در فوق برنامه‌ها، تأکید بیش از اندازه بر کنکور و معدل، عدم جهت دهی استعدادهای در برنامه‌های فرهنگی، ورزشی و قرآنی و از سویی واگذاری تدریس کتب غیرکنکوری به معلمان درس‌های تخصصی به جهت تکمیل ساعت موظف آموزشی سبب شده تا علاوه بر کاهش تأثیرگذاری برنامه‌های پرورشی، کتبی مانند سبک زندگی، سواد رسانه‌ای، تحلیل فرهنگی و ... نیز نتوانند مناسب با اهداف مؤلفان به نتیجه برسند. این درحالی است که از جمله مهم‌ترین تفاوت‌های فرهنگی و اعتقادی متولدان دهه شصت با سایر دهه‌ها، گسترده‌گی فعالیت‌های پرورشی در دوران حضور در مدرسه عنوان می‌شود.

برای جدی شدن مطالعه کتب غیرکنکوری که عموماً کاربرد فرهنگی و اجتماعی دارد، بنظر می‌رسد؛ باید بخشی یا تعدادی از آنها در قالب یک عنوان، وارد کنکور شود.

همانگونه که دروس عمومی بخشی از کنکور را شامل می‌شود، این دروس نیز می‌توانند در قالب یک بخش به کنکور اضافه شده و از حالت حیات خلوت دروس تخصصی در مدارس خارج شوند.

عدم توجه به مهارت آموزی و هدایت استعدادها بر اساس توانمندی افراد و نه صرفاً بر اساس معدل و وضعیت نمره‌ها، ضعف بزرگ سیستم آموزشی فعلی است. شکل فعلی هدایت تحصیلی منجر به نارضایتی نوجوانان از سنین کم، احساس جدابودگی از جامعه و ضعیف و بیچاره بودن نسبت به سایر افراد می‌شود. حتی در دوره متوسطه نظری، به دلیلی نگاه منفی به علوم انسانی، عملاً این گروه نیز در کنار رانده شده‌ها به هنرستان و مدارس فنی حرفه ای، با نوعی خلا روحی مواجه می‌شوند که آنها را در موضع منفعلانه یا منفی نسبت به ساختار کلی کشور قرار می‌دهد. این در حالی است که استعدادهای فراوانی بر اساس موقیت بومی و نژادی در ایران وجود دارد که به دلیل عدم شناسایی به موقع، علاوه محروم شدن نظام برای استفاده از آنها، افرادی با سرخوردگی اجتماعی، ضعف جامعه پذیری، عدم همسویی با اهداف کشور و آماده برای مقابله با سیستم فعلی، به جامعه تحویل می‌دهد.

در بند ۱۴ پیش نویس سند که مسئله جامعه پذیری جنسیتی مطرح است، به نظر می‌رسد نیاز است تا جایگاه پدر و تربیت پسران برای پذیرش مسئولیت این جایگاه نیز مورد توجه قرار گیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

ابراهیمی، کریم؛ پرکان، حسین و برزگر بفرویی، کمال (۱۴۰۰). «مختصات راهبردی الگوی سبک زندگی اسلامی»، فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۹، شماره ۳، صص ۸۳-۱۱۸.

ابایی، انسیه؛ بخشبان، فرشته؛ کریمیان، آرام؛ سعادت مهر، سید رضا (۱۳۹۸). «عوامل مرتبط با هویت یابی دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران»، مجله دانشکده بهداشت و انستیتو تحقیقات بهداشتی، دوره ۱۷، شماره سوم، صص ۳۱۶-۳۰۷.

بیانفر، فاطمه؛ ملکی، حسن؛ دلاور، علی؛ اکبر سیف، علی (۱۳۹۰). «تبیین اثر برنامه درسی پنهان مدارس بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی به منظور ارائه مدل»، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، سال ۹، ش ۳۷، صص ۱۰۰-۷۱.

پودینه، مرضیه؛ حسین قلی زاده، رضوان، مهram، بهروز (۱۳۹۷). «مسئولیت پذیری اجتماعی مدرسه؛ مطالعه موردی: دو مدرسه متوسطه دخترانه شهر مشهد»، مجله رویکردهای نوین آموزشی، دوره ۱۳، شماره ۲، صص ۵۴-۷۹.

حاجی بابایی، حمیدرضا (۱۳۹۱). «ویژگی‌های (مدرسه ای که دوست دارم با توجه به سند تحول بنیادین در آموزش و پرورش»، نوآوری‌های آموزشی، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۵۱-۷۴.

حیدری، محمدشریف (۱۳۹۲). جامعه پذیری دینی در ایران، چاپ اول، تهران پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، پژوهشکده باقرالعلوم.

دهقان پور، آزاده؛ پارسا، عبدالله؛ مهرعلیزاده، یداله (۱۳۹۴). «بررسی رابطه بین اندازه مدرسه، فرهنگ مدرسه و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان در مدارس راهنمایی و متوسطه دخترانه دولتی شهر اهواز»، علوم تربیتی، دوره ۲۲، شماره ۱، صص ۶۷-۹۸.

دهقانی، مرضیه؛ فرجی، محدثه (۱۳۹۶). «بررسی کاربست مؤلفه‌های سرمایه‌های اجتماعی در مدارس شهر تهران؛ مطالعه‌ای کیفی»، مدیریت مدرسه، دوره ۵، شماره ۲، صص ۲۷۷-۲۹۷.

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۰)، تهران: شورای عالی آموزش و پرورش.

سلگی، مریم؛ کریمی، سوده (۱۳۹۹). «ارزیابی مسئله خانواده با محوریت نقش زن در سند ملی آموزشی ۲۰۳۰ یونسکو» فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۸، شماره ۱، صص ۲۶۷-۲۹۸.

شارع پور، محمود (۱۳۸۳). جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: سمت

- زارع شاه آبادی، اکبر؛ اسدنژاد، فرزانه؛ تیموری، فاطمه (۱۳۹۹). «مقایسه نقش خانواده و مدرسه در جامعه پذیری دینی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه فیروز آباد»، فصلنامه تربیت اسلامی، سال ۱۵، شماره ۳۲، صص ۹۳-۱۱۶.
- صفری شالی، رضا؛ عبدمولایی، آتیه (۱۳۹۵). «تأثیر عوامل اجتماعی شدن بر هویت نوجوانان (همسالان، مدرسه و رسانه)»، دوره ۱۲، شماره ۲۷، صص ۱۱۷-۱۳۳.
- طالبکی، اکبر (۱۳۹۹). «بررسی و نقد سند الگوی پایه‌ی اسلامی ایرانی پیشرفت (به عنوان سند بالادستی نظام حقوقی جمهوری اسلامی ایران)»، فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۸، شماره ۲، صص ۳۷۲-۳۹۱.
- فاضلی، محمدرضا (۱۴۰۱). «تبیین الگوی جوان انقلابی در گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری»، فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۰، شماره ۲، صص ۲۹۳-۳۱۳.
- محمدی پویا، فرامرز؛ صالحی، اکبر؛ مومینوند، فاطمه (۱۳۹۴). «تحلیل محتوای نهج البلاغه بر اساس ساحت‌های شش‌گانه‌ی تربیتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش»، پژوهشنامه نهج البلاغه، سال سوم، شماره ۱۰، صص ۶۳-۸۱.
- فروتن، یعقوب (۱۳۸۹). «جامعه‌پذیری جنسیتی در کتاب‌های درسی مدارس ایران». زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، دوره ۸، شماره ۳، صص ۱۹۵-۲۱۶.
- قادر زاده، امید (۱۳۹۳). «آموزش و پرورش و هویت دینی و ملی»، فصلنامه مطالعات ملی، سال ۱۵، شماره ۳، صص ۸۱-۱۰۶.
- کاظمی، اکبر؛ سامری، مریم؛ کیهان، جواد (۱۳۹۹). «رابطه بین فرهنگ و انسجام مدرسه با عملکرد مدیران مدارس در پاسخ‌گویی به نیازهای محیطی با نقش میانجی‌گری تعهد اخلاقی و کارآمدی جمعی». مدیریت مدرسه، دوره ۸، شماره ۲، صص ۶۱-۷۸.
- موسوی موحدی، علی اکبر (۱۴۰۰). «ارکان پرورش انسان از کودکی تا پیری»، دهمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
- نظری خسرو، صالحی (۱۳۹۷). «نقش برنامه درسی پنهان در دینداری از دیدگاه معلمان ابتدایی شهرستان مسجدسلیمان». راهبردهای نوین تربیت معلمان، سال چهارم، شماره ۶، صص ۵۷-۸۶.
- نوید ادهم، مهدی (۱۳۹۱). «الزامات مدیریتی تحول بنیادین در آموزش و پرورش». فصلنامه راهبرد فرهنگ، سال ۵، شماره (۱۸-۱۷)، صص ۲۹۵-۳۲۳.

واحد جوان، وحید؛ تقی زاده، سعیده (۱۴۰۱). «روایت تدریس اساتید شاخص و طراحی و تبیین مدلی اسلامی-ایرانی»، فصلنامه مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی، دوره ۱۰، شماره ۳، صص ۹۷-۱۲۶.

